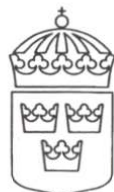

Riksdagens protokoll

1993/94:4

Torsdagen den 7 oktober

Kl. 14.30 – 16.20

Protokoll
1993/94:4

1 § Anmälan om ny ordförande i utbildningsutskottet

Talmannen anmälde att utbildningsutskottet den 7 oktober utsett *Hans Nyhage* (m) till ny ordförande efter Ann-Cathrine Haglund.

2 § Ny riksdagsledamot

Anf. 1 TALMANNEN:

Enligt protokoll från Riksskatteverket har till ny ledamot för Göteborgs kommuns riksdagsvalkrets fr.o.m. den 6 oktober 1993 efter Johan Brohult utsetts *Simon Liliedahl* (nyd).

3 § Avsägelser

Talmannen meddelade att följande avsägelser inkommit:

Hans Nyhage (m) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i konstitutionsutskottet,

Hans Gustafsson (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i finansutskottet,

Allan Larsson (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i finansutskottet,

Yvonne Sandberg-Fries (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i skatteutskottet,

Gunnar Hökmark (m) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i försvarsutskottet,

Doris Håvik (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i socialförsäkringsutskottet,

Göran Persson (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i näringsutskottet,

Birgitta Dahl (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i utrikesnämnden,

Birgitta Dahl (s) hade avsagt sig uppdraget att vara ledamot i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige,

Göran Persson (s) hade av sagt sig uppdraget att vara ledamot i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige, *Ingvar Johnsson* (s) hade av sagt sig uppdraget att vara suppleant i finansutskottet samt *Göran Lennmarker* (m) hade av sagt sig uppdraget att vara suppleant i socialutskottet.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

4 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott, m.m.

Talmannen meddelade att på grund av uppkomna vakanser hade

dels Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp anmält Henrik S Järrel som ledamot i konstitutionsutskottet, Göran Lennmarker som ledamot i utrikesutskottet, Henrik Landerholm som ledamot i försvarsutskottet, försvarsminister Anders Björk som ledamot i krigsdelegationen, Knut Billing som ledamot i Europarådets svenska delegation, Karin Falkmer som ombud i den svenska delegationen till Europeiska frihandelssammanslutningens (EFTA) parlamentarikerkommitté, Per Stenmarck som ledamot i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige, Ola Karlsson som suppleant i konstitutionsutskottet, Hans Hjortzberg-Nordlund som suppleant i utrikesutskottet och socialutskottet, Gunnar Hökmark som suppleant i försvarsutskottet, Alf Wennerfors och Mona Saint Cyr som suppleanter i utrikesnämnden, Göte Jonsson som suppleant i besvärnämnden, Mona Saint Cyr som suppleant i Europarådets svenska delegation, Göran Lennmarker som suppleant i den svenska delegationen till Europeiska frihandelssammanslutningens (EFTA) parlamentarikerkommitté samt Ivar Virgin som suppleant i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige,

dels Socialdemokratiska riksdagsgruppen anmält Göran Persson och Yvonne Sandberg-Fries som ledamöter i finansutskottet, Jan Fransson som ledamot i skatteutskottet, Lars Ulander som ledamot i försvarsutskottet, Bengt Lindqvist som ledamot i socialförsäkringsutskottet, Hans Gustafsson som ledamot i näringsutskottet, Doris Håvik som ledamot i utrikesnämnden, Bo Nilsson som ledamot i krigsdelegationen, Doris Håvik och Allan Larsson som ledamöter i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige, Allan Larsson som suppleant i finansutskottet, Kristina Persson som suppleant i justitieutskottet och jordbruksutskottet samt Ingvar Johnsson som suppleant i bostadsutskottet.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i konstitutionsutskottet
Henrik S Järrel (m)

ledamöter i finansutskottet
Göran Persson (s)
Yvonne Sandberg-Fries (s)

Prot. 1993/94:4
7 oktober 1993

ledamot i skatteutskottet
Jan Fransson (s)

ledamot i utrikesutskottet
Göran Lennmarker (m)

ledamöter i försvarsutskottet
Henrik Landerholm (m)
Lars Ulander (s)

ledamot i socialförsäkringsutskottet
Bengt Lindqvist (s)

ledamot i näringsutskottet
Hans Gustafsson (s)

ledamot i utrikesnämnden
Doris Håvik (s)

ledamöter i krigsdelegationen
Försvarsminister Anders Björck (m)
Bo Nilsson (s)

ledamot i Europarådets svenska delegation
Knut Billing (m)

ombud i den svenska delegationen till Europeiska frihandelssammanslutningens (EFTA) parlamentariskommitté
Karin Falkmer (m)

ledamöter i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentariskommittén EG-Sverige
Per Stenmarck (m)
Doris Håvik (s)
Allan Larsson (s)

suppleant i konstitutionsutskottet
Ola Karlsson (m)

suppleant i finansutskottet
Allan Larsson (s)

suppleant i justitieutskottet
Kristina Persson (s)

suppleant i utrikesutskottet
Hans Hjortzberg-Nordlund (m)

suppleant i försvarsutskottet
Gunnar Hökmark (m)

suppleant i socialutskottet
Hans Hjortzberg-Nordlund (m)

suppleant i jordbruksutskottet
Kristina Persson (s)

suppleant i bostadsutskottet
Ingvar Johnsson (s)

suppleanter i utrikesnämnden
Alf Wennerfors (m)
Mona Saint Cyr (m)

suppleant i besvärsnämnden
Göte Jonsson (m)

suppleant i Europarådets svenska delegation
Mona Saint Cyr (m)

suppleant i den svenska delegationen till Europeiska frihandelssammanslutningens (EFTA) parlamentarikerkommitté
Göran Lennmarker (m)

suppleant i den svenska delegationen till Gemensamma parlamentarikerkommittén EG-Sverige
Ivar Virgin (m)

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:24 till justitieutskottet
1993/94:29 till finansutskottet
1993/94:31 till försvarsutskottet
1993/94:55 till lagutskottet

Skrivelserna
1993/94:15 till konstitutionsutskottet
1993/94:46 till justitieutskottet

Anf. 2 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! I denna stund har 300 av de svenska soldaterna i den nordiska bataljonen anlänt till Tuzlaområdet i Bosnien. Ytterligare 280 befinner sig i FN:s underhållsbas utanför Belgrad för att ta hand om lastningen av bataljonnens materiel. Dessa 280, tillsammans med ytterligare 300 soldater, kommer efter hand också att grupperas i Tuzla. Styrkan beräknas vara färdiggrupperad i slutet av oktober.

Sedan riksdagens ledamöter skildes åt har åtskilligt hänt i Bosnien. Jag anser därför att det är angeläget att informera ledamöterna om läget och de svenska och internationella insatserna.

Jag är säker på att vi alla delar känslan av besvikelse över att det inte blev någon fredsuppgörelse om Bosnien i förra veckan. Många hade ändå trott att det bosniska parlamentet skulle säga ja till fredsplanen, trots dess uppenbara brister. Även om många invändningar kan göras – inte minst moraliska – är fortsatt krig än mer avskräckande. Det civila lidandet kan få en ofattbar omfattning under den kommande vintern.

Det bosniska parlamentet har sagt sig kunna acceptera fredsplanen endast på villkor att erövrade områden lämnas tillbaka, vilket förutsätter att främst den serbiska sidan lämnar områden som den nu kontrollerar; något som för närvarande ter sig mindre sannolikt. Det förefaller därför som om fredsplanen för tillfället har skjutits åt sidan. Tid för en ny förhandlingsrunda har inte bestämts.

Samtidigt får vi inte ge upp hoppet om att en förhandlingsuppgörelse ändå kan nås inom en snar framtid. De positioner som de krigförande parterna intagit är knappast slutgiltiga. Den annalkande vintern kommer, om inte annat, att inskräpa lägets allvar för dem. En sådan uppgörelse skulle möjligen kunna ske på grundval av de bilaterala gemensamma deklarationer som muslimerna slutit med både kroater och serber. Där finns utrymme för fortsatta förhandlingar om territoriella frågor, åtminstone vad gäller utbyte av områden.

Striderna i Bosnien förefaller inte ha trappats upp i någon nämnvärd utsträckning efter det bosniska parlamentets beslut. Det verkar som om alla tre sidorna avvaktar läget och är osäkra på hur de skall gå vidare.

Den mest sannolika utvecklingen är att vi får uppleva en tid av osäkerhet och begränsad krigföring. Vi talar alltså om en sorts gråzonstillstånd, som i sig innehåller en fara för att anarkin ökar och att befälslinjerna inom resp. styrkor luckras upp ännu mer. Ett än mer oroande scenario är naturligtvis att striderna intensifieras.

Säkerhetsläget för UNHCR:s personal och andra hjälparbetare är redan nu allvarligt. Vi kan inte utesluta att läget kan komma att ytterligare förvärras så att de internationella humanitära organisationer som är verksamma i Bosnien tvingas att dra sig ur helt eller delvis. Man värjer sig för tanken på vilka följder detta skulle få för civilbefolkningen.

För Sverige är det alldeles nödvändigt att tillsammans med andra länder verka för att fredsansträngningarna fortsätter och att den humanitära hjälpen till bosnierna inte upphör. Det är illavarslande att UNHCR:s och andra

humanitära organisationers biståndsanspökan har mött ett så svagt internationellt gensvar.

Det är också min övertygelse att den bosniska regeringens benägenhet att acceptera en fredsplan skulle öka om det internationella samfundet gav den ett klart och entydigt budskap att det var villigt att bidra militärt och humanitärt för att genomföra och upprätthålla en fredsplan i alla dess delar.

Ju längre kriget i Bosnien drar ut på tiden, desto större destabiliserande effekt kommer det att ha på hela regionen. Sanktionsregimen, som tär på Serbien-Montenegro och som utan tvivel haft avsedd verkan, drabbar även de omkringliggande länderna ekonomiskt.

Det internationella samfundet bör dock inte lätta på sanktionerna förrän det står klart att en fredsplan för Bosnien verkligen genomförs. Sanktionerna har också betydelse för ansträngningarna att nå en övergripande reglering av situationen i f.d. Jugoslavien; däribland konflikterna i Kroatien och Kosovo.

Fru talman! De svenska insatserna i Jugoslavienkonflikten är omfattande. Inget land utanför f.d. Jugoslavien har tagit emot så många flyktingar per capita som Sverige. Samtidigt är det svenska humanitära biståndet dit det fjärde största i absoluta tal. Vi bidrar nu med personal till FN:s fredsbevarande styrkor i Kroatien och Makedonien samt efter den nu pågående grupperingen även till Bosnien. Sverige har också som ESK-ordförande bedrivit en aktiv politik för att förhindra att konflikten sprids till andra områden.

Fru talman! Sverige har under det senaste året kraftigt ökat deltagandet i FN:s fredsbevarande insats i f.d. Jugoslavien, Unprofor. Då Bosnienstyrkan fullt ut stationeras i Tuzlaområdet vid månadsskiftet oktober/november uppgår den totala svenska Unproforkontingenten i f.d. Jugoslavien till nära 1 300 personer, vilket är fler än Sverige vid något tillfälle haft i ett och samma fredsbevarande FN-uppdrag. Den totala kostnaden för det svenska engagemang i Unprofor beräknas uppgå till ca 800 miljoner kronor per år.

Den nordiska Bosnienbataljonen agerar under säkerhetsrådets resolution 836 med uppgift att etablera Tuzla som ett av sex fredade områden i Bosnien. Situationen för befolkningen i Tuzlaområdet är utsatt, och förbindelserna med övriga Bosnien är i princip avskurna. Närvaron av den nordiska bataljonen får därmed en viktig funktion för att avskräcka från angrepp mot området och dess befolkning.

Genom de begränsade truppbidragen till FN:s Bosnieninsats och den svåra humanitära situationen, i synnerhet inför vintern, kommer emellertid bataljonens huvuduppgifter under den närmaste tiden att koncentreras till att etablera rörelsefrihet i området samt att eskortera humanitära hjälpsändningar.

Sverige och övriga nordiska länder för en fortlöpande dialog med FN-sekretariatet, med andra betydande deltagarländer i Bosnieninsatsen samt på en militär nivå med Unprofors högkvarter i Zagreb för att tillse att den svenska insatsen ligger i linje med riksdagens bemyndigande avseende insatser för att säkerställa fred i f.d. Jugoslavien. Det har därvid framhållits att bataljonen arbetar under ett nationellt mandat som måste förenas med FN:s intressen.

Om ett fredsavtal för Bosnien kommer till stånd kan den nordiska styrkan

komma att användas för att genomföra ett sådant. En omfattande fredsbevarande FN-insats förutses då. Det är än så länge oklart hur strukturen för en sådan insats kommer att se ut. Det torde dock stå klart att NATO kommer att spela en betydelsefull operativ roll under medverkan av en rad icke-NATO-länder. Diskussioner pågår för närvarande om hur relationen mellan FN och NATO mer i detalj kommer att se ut.

Den svenska regeringens utgångspunkt är att en svensk insats för att genomföra ett fredsavtal för Bosnien måste äga rum under mandat från FN:s säkerhetsråd.

Fru talman! Jag vill gärna peka även på den viktiga roll som ESK spelat i den jugoslaviska krisen. ESK:s arbete har främst inriktats på att förhindra att den öppna konflikten sprids till Kosovo, Vojvodina, Sandjak och Makedonien. Jag vill också erinra om att ESK har det huvudsakliga ansvaret för att sanktionerna mot Serbien-Montenegro upprätthålls. Dessa har därmed blivit ett verksamt medel för att påverka Serbiens politik.

Dessutom har ESK initierat förslaget att upprätta en krigsförbrytardomstol. Vi hoppas att domstolen nu snart skall kunna upprättas och ta itu med sitt arbete.

Sedan en tid för ESK, på svenskt initiativ, en dialog med förhandlarna i Genève och Unprofor i Zagreb om vilka uppgifter som ESK kan få vid genomförandet av ett fredsavtal för Bosnien. Utan att föregripa denna diskussion torde man redan nu kunna konstatera att de områden som är bäst lämpade för ESK är konfliktlösande och konfliktförebyggande åtgärder på lokal nivå. ESK:s minoritetskommissarie bör också kunna spela en viktig kompletterande roll. Betydelsefulla bidrag borde också kunna ges till att bygga upp rättssamhället och de demokratiska institutionerna. ESK har även lång erfarenhet av förtroendeskapande åtgärder på det militära området.

Fru talman! Sverige har varit drivande när det gäller att fastställa en politik för de humanitära insatserna i f.d. Jugoslavien. Därvidlag har Sverige betonat vikten av att hjälpen samordnas internationellt och att huvudvikten läggs vid insatser i närområdet.

Om hjälpen koncentreras till närområdet underlättas även möjligheterna till återuppbyggnad och repatriering av flyktingar så snart konflikten bilagts. Hittills har Sverige anslagit sammanlagt ca 500 miljoner kronor för sådana insatser.

Sverige har prioriterat, och kommer även fortsättningsvis att prioritera, Bosnien. Sverige bygger och rehabiliterar för närvarande bostäder för 20 000 flyktingar i Tuzla, Srebrenica och Gorazde.

Vi får dock inte glömma bort att stora flyktinggrupper finns i andra delar av f.d. Jugoslavien. Vissa insatser måste därför avdelas för Kroatien, Serbien-Montenegro och Makedonien.

Sverige är på plats. Vi har beredskap för fortsatta insatser och har upprättat en samordningsgrupp inom regeringskansliet härför. Även om våra och andra länders insatser inte varit tillräckliga för att bilägga konflikterna i f.d. Jugoslavien får vi inte förtröttnas. Den fullt möjliga, men samtidigt otänkbara, humanitära katastrofen får inte inträffa. Sverige kommer att göra vad som står i dess makt för att förhindra att detta sker.

Men händelserna i f.d. Jugoslavien berör inte endast regeringar utan

också enskilda personer och organisationer. Det är viktigt att så många som möjligt engagerar sig i arbetet för att lindra nöden för den utsatta civilbefolkningen i f.d. Jugoslavien. Insikten om att detta krig i Europa är vars och ens angelägenhet gör att regeringen anser sig ha brett stöd för sin aktiva Jugoslavienpolitik.

Anf. 3 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för informationen om vad regeringen gör och avser göra vad gäller kriget i Bosnien. Jag vill understryka redan från början att jag med utrikesministern helt delar den besvikelse som finns hos många svenskar, inklusive mig själv och mitt parti, över att kriget fortsätter i Bosnien, att det tycks trappas upp och att det ännu inte finns någon fredsplan.

Men jag har några frågor att ställa till utrikesministern. Den första gäller beslutet att över huvud taget skicka svensk FN-trupp till Bosnien. Vi diskuterade i våras frågan i riksdagen, och riksdagen beslöt att överlämna till regeringen att fatta beslutet.

Vi i mitt parti var mycket kritiska till detta och menade att detta är ett beslut som bör fattas av en riksdag, inte överlämnas åt regeringen. Vår kritik har därefter fått stöd av FN-anställda, FOA-forskare, m.fl. Jag undrar: När Sverige står inför en sådan avgörande och viktig fråga som att ställa upp med fredsframtvängande trupp i Bosnien, varför inte kräva att även riksdagen blir inkallad för att fatta ett sådant beslut? Har regeringen övervägt att kalla in riksdagen?

Min andra fråga gäller finansieringen. När beslutet fattades i våras sades det från riksdagens sida att det gällde 600 miljoner. Nu talar utrikesministern om 800 miljoner. Hur stämmer det överens? Hur skall detta finansieras?

Den tredje frågan gäller vapenexporten. Vi vet att det är svenska vapen som i stor utsträckning används i Jugoslavien. Vilka slutsatser drar regeringen av detta inför andra konflikter? Hur skall man kunna undvika svensk vapenexport till stridande parter?

En ytterligare fråga gäller den internationella domstolen. Jag är glad att höra att den snart kommer till stånd för att kunna döma krigsförbrytelser. Min fråga är: När kommer den, vilken tidsbedömning gör utrikesministern på det området?

Anf. 4 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag skall försöka att besvara Eva Zetterbergs frågor i tur och ordning.

Det är inte korrekt att säga att det är ett mandat. Riksdagen har mycket noggrant diskuterat dessa frågor. Det är inte ett i sig fredsframtvängande mandat. Det är ett mandat som innehåller vidgad möjlighet att använda defensivt våld.

Just därför att detta var ett betydligt farligare uppdrag, som skulle kunna innehålla element av defensivt våld, vidtog regeringen den extra åtgärden och gjorde ansträngningen att lägga fram en proposition i riksdagen där man bad om riksdagens bemyndigande. Detta bemyndigande fick också rege-

ringen. Beslut skulle kunna fattas efter hörande av utrikesnämnden. Så har också skett.

Utrikesnämnden sammanträdde ett par gånger under sommaren och inför det regeringsbeslut som så småningom fattades. Det fanns en allmän uppslutning om att Sverige skulle ställa denna bataljon till FN:s förfogande. Jag vill betona att det är en nordisk bataljon. Detta sker i nära samarbete med övriga nordiska länder, framför allt naturligtvis med Danmark och Norge. Men Finland har också bidragit på sitt sätt.

Finansieringen måste lösas och är helt naturligt på väg att lösas i den budgetberedning som nu sker inom regeringen.

När Eva Zetterberg säger att det i stor utsträckning är svenska vapen som används måste jag säga att detta är en nyhet för mig. Jag tror inte att det är på det viset. Jag tror att det är alla möjliga andra länders vapen. När det gäller export av vapen är de svenska krigsmaterielbestämmelserna mycket klara. Det kan icke ske någon export av vapen till områden där det pågår strider eller finns risk för strider.

Den internationella domstolen finns i den meningen att domare är utsedda. Men även en åklagare måste tillsättas, och domstolen måste fås att fungera. I mitt FN-tal i förra veckan underströk jag Sveriges uppslutning kring denna domstol och hur viktigt det var att den snabbt kunde börja sitt arbete.

Anf. 5 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill bara mycket kort kommentera de svar jag fick av utrikesministern.

Ett beslut som fattas i utrikesnämnden anser jag vara helt otillfredsställande med tanke på den stora vikt som detta beslut har för Sverige. Att man inte i större utsträckning får diskutera detta ute bland allmänheten för att låta hela riksdagen fatta beslut anser jag vara mycket otillfredsställande.

Som svar på den andra frågan, om finansieringen, säger utrikesministern att den håller på att beredas och att det snart finns ett beslut. Då undrar jag: Överväger regeringen att lägga in dessa medel i försvarsbudgeten, vilket vore det enda logiska och det enda rätta i den här situationen?

Slutligen: Det finns svenska vapen som används i det här området. Det är väl dokumenterat.

Anf. 6 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Det faktum att regeringen lade fram en proposition i riksdagen var i sig en ny åtgärd. Jag tycker att det var en bra åtgärd. Därmed gavs också underlag för en bred och allmän debatt och framför allt för ett beslut i riksdagen.

När det sedan gäller finansieringen har jag bara att svara att beredning pågår. Riksdagen kommer att föreläggas förslag i denna fråga i samband med budgetpropositionen.

Anf. 7 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för den redogörelse vi har fått och även säga att jag tycker att det är bra att svensk FN-trupp nu finns på plats i Tuzla.

Jag vill ta upp en helt annan fråga, nämligen ett uttalande som gjordes av utrikesministern den 31 juli. Ordet genombrott användes där om planen att dela Bosnien i tre stater på etnisk grund. Jag menar att ordet genombrott är ett ytterst olyckligt och olämpligt ordval. Det har också väckt undran.

Även om vi alla hoppas att ett fredsavtal snart skall kunna skrivas under, får vi inte skyla över den faktiska innebörden av de planer som har varit aktuella och som kanske också är aktuella nu. Om inte omvärlden intervenserar, kan fred i Bosnien i dag inte uppnås annat än på så sätt att Bosniens internationellt erkända regering godtar att större delen av landet i praktiken annekteras av Serbien och Kroatien. Detta är icke något som kan beskrivas som ett genombrott. Det är en europeisk katastrof som endast kan motiveras med att alternativet, om omvärlden inte ingriper, skulle vara en ännu större katastrof.

Jag vill därför ställa frågan: Kan utrikesministern klargöra att uttalandet från den 31 juli inte skall uppfattas som att Sverige avser att legitimera erövringskrig i Europa?

Anf. 8 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag måste säga att Håkan Holmberg förvånar mig genom sitt inlägg. Jag tycker att den svenska regeringens Jugoslavienpolitik och Bosnienpolitik är ytterligt klar. Det finns faktiskt få länder som gör sådana ansträngningar som Sverige gentemot tragedin i det f.d. Jugoslavien. Någon del i dessa ansträngningar och i detta arbete har även Sveriges utrikesminister.

Att ett uttalande kan missförstås på det sätt som Håkan Holmberg gör här förvånar mig också. Ett stöd för fredsanssträngningarna är faktiskt någonting som jag trodde stod klart, trots det moraliska dilemma som jag pekade på i mitt anförande och som jag många gånger har pekat på. Vad är alternativet, Håkan Holmberg?

Jag vill understryka att det alternativ som vi faktiskt kan skåda i dag som en möjlig och tänkbar verklighet är en humanitär katastrof i Bosnien. Jag tänker på kvinnorna och barnen som behöver fred och tycker faktiskt att krigsherrarna kunde sluta med sitt våld och sin framfart.

Anf. 9 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Jag har exakt samma uppfattning om detta som utrikesministern. Jag instämmer också i att det är få länder som har gjort särskilt mycket. Sverige hör till de få som har försökt att göra något för att avvärja de allra värsta följderna av det som sker.

Jag tycker också att man måste ha någon känsla för vad normalt språkbruk innebär. Ordet genombrott associerar jag – jag tror att väldigt många gör det – med något positivt som händer. Det positiva här är ju snarare att något ännu värre kanske kan undvikas. Den verkliga innebörden är faktiskt att internationell rätt fullständigt slås över ända. Förhoppningsvis kan något räddas genom detta fredsavtal, om det kan undertecknas. Jag hoppas innerligt att så kan ske.

Jag tycker att det är viktigt att man, med tanke på de olika manövrer som vi ser och de resultat som vi hoppas ändå skall kunna åstadkommas i brist

på det som vore det moraliskt riktiga – jag håller med utrikesministern om att det finns moraliska invändningar – inte döljer den faktiska innebörd och den bakgrund som denna europeiska katastrof har.

Prot. 1993/94:4
7 oktober 1993

*Information
från regeringen*

Anf. 10 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag skulle gärna se att Håkan Holmberg förde sin debatt med medlarna Owen och Stoltenberg, som gör oerhörda ansträngningar i en plågsam situation och vilkas strävan ändå är inriktad på att få krigshandlingarna att upphöra och få någon form av fred och försoning mellan parterna.

Anf. 11 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag får också tacka utrikesministern för informationen, som jag tycker var intressant och givande. Engagemanget nämndes, och det är starkt hos många av oss för länderna i det forna Jugoslavien.

Sverige har för närvarande ett stort inflytande i ESK genom bl.a. utrikesministrarnas ordförandeskap och genom det också ett stort anseende i Europa och världen i övrigt. Vad Sverige gör och säger väcker uppseende. Har Sverige, dvs. utrikesministern och Utrikesdepartementet, med tanke på sin position som ett föregångsland funderat på eller planerat ett officiellt besök i Sarajevo? Vi har ju ändå erkänt Bosnien. Det skulle i så fall betyda väldigt mycket för människorna där och för världsoptionen.

En annan sak som också skulle kunna vara av stor betydelse är att upprätta en ambassad för Bosnien, i Bosnien. Kanske man inte kan lägga den precis i krigszonen utan någon annanstans. En svensk ambassad för Bosnien skulle betyda oerhört mycket för de människor som har börjat tappa tron på människors positiva vilja i det landet. Det skulle dessutom kunna vara en signal och hjälp till alla de bosniska flyktingar som vi hjälper här i vårt land och som vi planerar att hjälpa och redan hjälper i det forna Jugoslavien, i Bosnien.

Beträffande den krigsribunal som nu håller på att inrättas och som det samlas material till: Vad finns det för garanti för att man verkligen får tag i de verkliga bovarna – om jag får använda det ordet – dvs. ledarskiktet? Vad finns det som sagt för garantier för att man får tag i dem och kan ställa dem inför rätta, som ju är ytterst ansvariga för detta blodbad?

Anf. 12 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Det finns naturligtvis ingen garanti. Vi förstår hur svårt detta är. UD:s rättschef Hans Corell har i sitt förarbete till krigsförbrytardomstolen belyst ganska väl att det inte blir en alldeles lätt situation för de namngivna krigsförbrytarna i framtiden. De kommer att vara parior i det övriga Europa. De kommer inte att kunna resa, osv. Det finns nu ett system för att samla in upplysningar från människor som har utsatts för brott av det hemskaste slag. Detta system finns även här i Sverige. Det insamlas nu en utförlig dokumentation, som kommer att ligga till grund för denna domstols arbete. Det kommer att i viss mån bli ett pionjärarbete. Jag kan ändå se vissa möjligheter för denna domstol. Detta är väl någongting som vi kommer att ha möjlighet att följa, och kanske kan vi på något sätt bidra till att några av krigsförbrytarna ändå skall få en mycket svår situation och någon form av straff.

Margareta Viklund tar även upp frågan om en resa till Sarajevo. Det är

11

inte alldeles omöjligt. Jag vet att jag har fått en inbjudan dit i dag. Låt mig överväga den. Jag gjorde en resa till Belgrad för snart ett år sedan. Det hade väl inte riktigt åsyftad verkan, men jag skall säga till Margareta Viklund att vart jag egentligen helst skulle vilja åka i dag är Kosovo för att om möjligt kunna bidra till att ESK återfår sin mission till Kosovo, att vi kan bidra till att något minska spänningen där.

Anf. 13 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Sverige gör stora humanitära insatser i Bosnien. Vi står inte efter något land där. Det är självklart att detta är en bindande plikt för oss. Vi ser här en katastrof som är den värsta sedan andra världskriget. Vi har beslutat om dessa insatser med stor enighet, med undantag av Ny demokrati, i denna riksdag, så det är ett i stort sett enigt folk bakom den politiken.

Politiskt kan man dock kanske vänta sig litet fler insatser. Håkan Holmberg har tagit upp här en viktig fråga, nämligen den att vi med en tydligare och klarare röst borde ge till känna vad vi egentligen tycker om det som föresligger i Bosnien, om denna uppdelning av en FN-medlemsstat. Medlarna har sitt jobb, ja, men Sverige bör kunna tycka fritt om det som här gäller, att man bryter mot ESK:s och FN:s principer gentemot en medlemsstat.

Jag hade tänkt ta upp samma fråga som ställdes här nyss om diplomatisk representation i Sarajevo. Det vore ett oerhört viktigt solidariskt beslut för utsatta där. Det vore ett stöd för svenskarna som nu finns på plats, och det vore också bra för informationsinhämtning. Det finns ett tiotal länder som har ackrediterat ambassadörer på platsen. Varför har inte Sverige gjort detta?

Anf. 14 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vi har gjort en mängd politiska insatser. Får jag peka på en som har varit av alldeles särskilt stor betydelse, fastän den har gått tämligen obemärkt förbi. Vi har nämligen fått Makedonien att respektera FN:s sanktioner. För ungefär tre veckor sedan stängdes äntligen gränsen mellan Makedonien och Serbien-Montenegro. Detta är någonting som svenska utrikesdepartementet och jag själv har arbetat med hela sommarn i samtal med Warren Christopher och president Gigorov och många andra. Det var i själva verket en mycket betydelsefull insats. Hade icke detta skett, hade vi löpt risken att hela sanktionsregimen mot Serbien-Montenegro hade brakat samman därför att övriga grannländer inte hade velat ställa upp.

När det gäller den diplomatiska representationen i Sarajevo: Om det nu blir ett besök där, låt mig behandla den frågan då.

Anf. 15 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag vill fråga utrikesministern om Sverige kan göra någonting för att häva den kommunikationsblockad som Sverige ju delvis medverkar till genom sitt FN-engagemang. Det är väldigt viktigt att människorna i Sarajevo och i Bosnien i övrigt kan nå ut till omvärlden med sitt budskap. Det skulle krävas en insats för att ge vanliga människor tillgång till satellittelefoner och faxar till rimliga kostnader.

Anf. 16 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag har också läst om detta. Jag måste svara Viola Furubjelke i denna fråga att jag faktiskt inte har något direkt svar på om vi är engagerade också på detta område. Vi jobbar, som jag nämnde tidigare, med byggandet av bostäder inför vintern. Jag har inget direkt svar på om vi har något på gång på detta område.

Årligt talat tycker jag också att det låter som att det skulle kunna vara en uppgift för en del enskilda organisationer att uppmärksamma betydelsen av detta. Jag har också läst om känslan av isolering i Sarajevo och vad det betyder för den allmänna stämningen. Jag får ta mig vidare i denna fråga. Mer än så här kan jag inte svara.

Anf. 17 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag har några frågor, varav den första gäller flyktingsituationen. Det rör sig om 3,5 miljoner människor som är hemlösa, tvångsflyttade eller på flykt. Jag undrar vad regeringen är beredd att göra i internationella instanser, alltså inte när det gäller Sverige – den frågan har utrikesministern redan svarat på. Vad avser utrikesministern att ta för initiativ i internationella instanser?

Den andra frågan gäller krigsförbrytardomstolen. På vilket sätt agerade regeringen när det gällde sammansättningen av domstolen? Gjordes det någon extrainsats för att Hans Corell skulle ha kunnat bli en av domarna?

Den tredje och avslutande frågan gäller grannländerna – utrikesministern sade någonting om dem. Enligt de rapporter som man har fått i Europarådet om situationen i grannländerna är det ekonomiska läget katastrofalt på grund av sanktionerna. Detta kan i sin tur leda till nya väpnade konflikter – det var bra det som utrikesministern sade om Kosovo. Jag undrar därför: Vad vill utrikesministern och regeringen göra för att förebygga situationen i grannländerna, så att det inte blir nya konflikter? Vad kan man göra för insatser för att underlätta situationen för grannländerna? Detta undergräver nämligen sanktionspolitiken.

Anf. 18 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Hans Göran Franck pekar på ett väldigt väsentligt dilemma och hur viktig sanktionspolitiken är. Den är ett av de verkningsfulla medel som påverkar regimen i Belgrad, samtidigt som den naturligtvis också har oönskade konsekvenser. Vi skall inte glömma de många flyktingar som finns i Serbien, 200 000–300 000, som i dag har det mycket svårt på grund av de sanktioner som vi ser som helt nödvändiga.

Den stora frågan är att grannstaternas – grannstaterna får ju till en del bära bördan av sanktionspolitiken – ekonomier försvagas, samtidigt som deras sociala situation försämrar. På det sättet ger sanktionspolitiken ett slags destabiliserande effekt i hela området. Detta är ett stort dilemma. Jag träffade förra veckan i New York såväl Bulgariens som Rumäniens utrikesministrar, och de tog då naturligtvis upp detta. Grannländerna förbereder nu en gemensam resolution till FN:s generalförsamling, där deras ekonomiska och sociala situation tas upp. De kommer naturligtvis att peka på att Världs-

samfundet på något sätt måste ställa upp och hjälpa till via t.ex. Världsbanken och Internationella valutafonden. Detta är viktigt.

När det gäller domstolens sammansättning förde Sverige fram Hans Corells namn. Hans namn fanns även med på den s.k. short-list som upprättades inför valet. Sedan var det Hans Corell själv som av personliga skäl tyvärr valde att dra tillbaka sin kandidatur, och det är bara att acceptera.

Hans Göran Franck undrade vad vi gör på det internationella planet i fråga om flyktingar. Vi har redan försökt att ta upp den frågan i ESK-sammanhang, och det fortsätter vi med. Birgit Friggebo har aktualiserat problemet på internationella konferenser, och vid Europarådets toppmöte kommer statsministern att ta upp denna fråga.

Anf. 19 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Fredsprocessen liksom kriget böljar fram och tillbaka. Vi anser att Sverige och svensk trupp skall ställa upp så länge FN önskar våra insatser. Men finns det några situationer – jag tänker då på en upptrappning av striderna – som utrikesministern anser kan motivera tillbakadragandet av svensk trupp? Om det hela drar ut på tiden, har regeringen då någon planering för den ekonomiska uthålligheten i området?

Avslutningsvis vill jag säga att det är märkligt att Pierre Schori kan få framföra en ren bluff här i kammaren. Han sade att vi inte har stött den svenska insatsen med svensk trupp. Det har vi hela tiden gjort. Därför är det märkligt att höra detta uttalande från Pierre Schori.

Anf. 20 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Sverige har inte uppsatt något slutdatum för sitt engagemang. Vi hoppas naturligtvis att ett fredsavtal skall komma till stånd, så att det därmed blir aktuellt med en implementeringsfas under ett eller två år.

Jag hoppas att riksdagskollegerna har förståelse för att jag icke har något svar på frågan om i vilken situation som svensk trupp skulle dras tillbaka. Vad vi gör är att vi försäkrar oss om den svenska Bosnienstyrkans säkerhet, försörjningsleder, evakueringsplaner, befälsföring och den typen av insatser. Där är vi mycket bestämda.

Anf. 21 PÅR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag tycker naturligtvis att det är viktigt att Sverige helhjärtat ställer upp i den situation som nu råder, både på det humanitära området och genom de militära insatser som vi gör. Samtidigt måste man också dra slutsatser av den rådande situationen och det oerhört svåra läget. Vi har mycket små möjligheter att göra tillräckliga insatser.

Även i bästa fall är utvecklingen i det forna Jugoslavien en tragedi, såväl för befolkningen som för Europa. Situationen innebär något av ett sammanbrott – åtminstone temporärt – för strävandena att skapa en europeisk rättsordning och säkerhetsordning, dvs. det som ESK har försökt att lägga fast bl.a. genom kravet att man inte få ändra befintliga gränser med våld. Jag vill gärna att utrikesministern litet grand vidareutvecklar vilka slutsatser man kan dra för ESK-arbetet av detta katastrofala bakslag som även en fredlig uppgörelse i dag förefaller att leda till. Vad kan man göra för att återställa

respekten för fredlig konfliktlösning och respekten för att gränser inte får flyttas med våld? Annars är risken att det här kommer att så att säga bli ett föredöme också i europeisk politik, vilket det tyvärr är på andra håll.

Den andra frågan gäller vad ESK kan göra för att förbättra sina möjligheter att komma in på ett tidigare stadium när det gäller det som kan leda till konflikter. Vi kan se både i det här sammanhanget och på andra håll i världen hur oerhört svårt det är att göra någon egentlig nytta när fientligheterna har brutit ut. Kan ESK stärka sina resurser för att förebygga konflikter innan våldsamheter har blivit ett faktum?

Anf. 22 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vi måste komma ihåg att dessa fruktansvärda strider äger rum i ett delvis postkommunistiskt sönderfall – Serbien-Montenegro är väl näst intill fortsatt kommunistiskt. En lärdom är återigen hur viktigt det är med demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.

En annan lärdom är att det behövs en fastare säkerhetsordning i Europa. Jag är övertygad om att den europeiska integrationen, det europeiska samarbetet är rätt väg att gå för att åstadkomma denna fastare säkerhetsordning. Vi kan se vilken attraktivitet detta samarbete har och hur många länder som vänder sig till den europeiska integrationen för att där finna trygghet, i såväl ekonomisk och social som säkerhetspolitisk mening.

Hur kunde tragedin i det forna Jugoslavien ha undvikits? Jag vill inte påstå att jag har något bra svar på den frågan. Ett svar är naturligtvis det som Pär Granstedt själv pekar på, nämligen den preventiva diplomatins möjligheter, att Världssamfundet eller det europeiska samfundet mycket tidigare hade agerat och gripit sig an detta sönderfallande Jugoslavien och i tid insett vilka risker det fanns. Men det är alltid lätt att vara efterklok.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Bordläggningsdebatt

Anmälades

skrivelse 1993/94:61 Redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet.

Anf. 23 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! I den verksamhet som regeringen med riksdagens godkännande bedriver vad gäller bankproblemen och den bankstödsverksamhet som naturligtvis också operativt leds av Bankstödsnämnden är det viktigt med en öppen, fyllig information. Det är också viktigt att ge möjlighet till diskussion och debatt i riksdagen och även till en allmän diskussion. Det är omfattande befogenheter som riksdagen har bemyndigat regeringen.

Numera hanteras bankstödsproblematiken och bankstödsfrågorna direkt av Bankstödsnämnden som i början av maj inledde sin verksamhet. Övergången har av naturliga skäl gått smidigt, eftersom organisationen till en början byggdes upp inom Finansdepartementet och sedermera övergick i egen

Prot. 1993/94:4
7 oktober 1993

*Bordläggnings-
debatt*

myndighet. Det innebär att kontakterna med såväl departementet som andra berörda myndigheter går bra.

När det gäller den allmänna utvecklingen inom den finansiella sektorn kan man konstatera att det finns anledning att vara glatt överraskad av den utveckling vi har sett, även om vi ännu inte skall dra alltför stora växlar. Den nedväxling av problemen som har skett går i något snabbare takt än vad jag så sent som under våren hade anledning att räkna med. Det har i sin tur lett till att S-E-Banken, som var stödsökande bank, har dragit tillbaka sin ansökan och att andra stödsökande institut arbetat hårt för att undvika eller i vart fall minimera behovet av statliga insatser.

Huvudorsakerna till den ljusare situationen inom den finansiella sektorn är den allmänna ekonomiska utvecklingen, och inte minst det faktum att det har varit möjligt för Riksbanken att dra ned räntenivåerna. Därmed har bättre förutsättningar skapats såväl för de berörda instituten som för dem som svarade för de besvärliga kreditengagemangen, vilket totalt sett gett en positiv effekt. Men som jag sade finns det fortfarande mycket som återstår både i arbetet med bankstödet som sådant och i saneringen av Sveriges ekonomi efter den spekulationsbubbla som vi upplevde under andra hälften av 1980-talet.

Det kan i det här sammanhanget finnas anledning att påminna om att de problem vi ser inom den finansiella sektorn, dvs. i de olika bankerna och i andra institut, egentligen bara är toppen av ett isberg. Hela samhällsekonomin påverkas ju av den skuldanpassningsprocess som pågår i de företag och hushåll som under andra hälften av 1980-talet satsade på låneekonomin och som nu måste anpassa sin skuldsida nedåt. Det är mot den bakgrunden viktigt att genomföra en ekonomisk politik som ger utrymme för fortsatt räntenedgång, vilket kommer att stärka ekonomin rent allmänt och därmed också minska risken för att inflationen tar ny fart.

Förutom dessa mer allmänna reflexioner finns det för mig ingen anledning att helt utförligt redovisa skrivelsens innehåll eller beröra några detaljfrågor som där redovisas. Det har förts en diskussion om den statligt ägda Nordbanken och konkurrensneutraliteten. Det har varit en bra diskussion därför att den har gett en förutsättning att verkligen följa upp regeringens och riksdagens ambition att genomföra bankstödsåtgärderna på ett sätt som ger så litet snedvridningar som möjligt.

Vi har naturligtvis all anledning att från Finansdepartementets liksom från Bankstödsnämndens sida – det är den senare som i dag har ägaransvaret för de statliga finansinstituten Nordbanken, Gota, Securum och den avskiljning som är aktuell – följa utvecklingen, så att det inte uppstår de konkurrensneutralitetsproblem som har påtalats i den allmänna debatten.

Det förtjänar att påminnas om att uppdelningen av Nordbanken i det som i dag är Nordbanken och Securum skedde i december 1992 i en helt annan ekonomisk miljö än den som råder för närvarande.

Den situation som har lett till att S-E-Banken har kunnat dra tillbaka sin ansökan om bankstöd har naturligtvis också förbättrat läget för Nordbanken. Vår bedömning för närvarande är att konkurrensneutraliteten i dagsläget inte är hotad. Vi ser en bank som har återhämtat sig och som också kommer att fungera på ett bra sätt. Självfallet kommer vi också i fortsatt-

ningen att följa utvecklingen, och som ägare har vi naturligtvis instrument för att justera eventuella problem i framtiden. Skulle det visa sig vara nödvändigt, kommer vi naturligtvis att använda oss av den möjligheten.

Vi menar att det är viktigt att staten i den ägarroll som förvisso kan ifrågasättas, men som nu har varit nödvändig, fungerar på ett aktivt sätt. Det är mot den bakgrunden vi har sett till att det finns ägarrepresentanter i styrelserna för de olika instituten. Det är viktigt att bygga upp organisationerna och se till att de får en inre styrka innan man kan anse arbetet vara fullföljt. Men det gäller också att som ägare ta ansvaret för att granska vad som har förevarit och att redovisa detta för de egentliga ägarna, nämligen hela det svenska folket. Det har genomförts en hel del utredningar internt inom Nordbanken, varav vissa har redovisats offentligt.

Finansdepartementet har gett advokat Otto Rydbeck i uppdrag att i två avseenden granska frågan om huruvida en eventuell skadeståndstalan skulle vara rimlig och möjlig beträffande frågan om avgångsvederlagen i Nordbanken, som ju har diskuterats bl.a. här i kammaren vid flera tillfällen, och beträffande kreditgivningen under åren 1988–1990 som förorsakade stora förluster. Beträffande den första frågan har Otto Rydbeck för regeringen redovisat sin bedömning och beskrivit utvecklingen av de övergenerösa avgångsvederlag som var aktuella inom Nordbanken. Från Finansdepartementets sida försöker vi naturligtvis motverka dessa genom de riktlinjer som har utfärdats om avgångsvederlagens storlek.

Advokat Rydbeck rekommenderar staten att inte driva någon skadeståndsprocess med den utgångspunkten att det finns små eller i realiteten inga möjligheter att nå framgång. Enligt min bedömning, efter konsultation med statsrådet Laurén, finns heller ingen anledning att driva en ren skadeprocess utan möjlighet till framgång. Regeringen har gjort ställningstagandet att inte gå vidare i denna fråga.

I mitten av oktober kommer den andra delen av undersökningsuppdraget beträffande kreditgivningen att redovisas. Det finns all anledning att i ett senare skede återkomma med bedömningar av vilka åtgärder som måhända skall vidtas i det sammanhanget.

Det genomförs också en granskning av andra banker. Vad gäller Gota Bank har vi också ett ägaransvar, som utövas av Bankstödsnämnden, vilken har givits vissa uppdrag för att klara ut vad som har förevarit inom banken.

Finansinspektionen har undersökt vad som har inträffat i de stödsökande bankerna och har i dag offentligt redovisat resultatet av undersökningen. Syftet har varit att undersöka i vad mån det kan finnas skäl anta att det har funnits brottslighet inom ramen för det som har lett till så omfattande kreditförluster. I sitt arbete har Finansinspektionen naturligtvis tagit med flera engagemang som med största sannolikhet inte visar sig innehålla något som är av brottslig karaktär. Denna bedömning skall naturligtvis varken myndigheten eller jag göra. Men det är viktigt att notera att Finansinspektionen redovisar att 156 kreditengagemang med ett sammanlagt kreditbelopp på 37,8 miljarder kronor har överlämnats till den arbetsgrupp som Riksåklagaren har inrättat för just den här typen av frågeställningar. Finansinspektionen understryker att endast en del av de överlämnade ärendena kan förväntas leda till fördjupad granskning från åklagarmyndighetens sida. Det har alltså

Prot. 1993/94:4
7 oktober 1993

*Bordläggnings-
debatt*

inte uttryckts någon misstanke om brott i alla dessa fall, utan det är fråga om de engagemang som Finansinspektionen har bedömt att denna speciella grupp bör granska.

En PM i denna fråga har offentliggjorts i dag och finns tillgänglig.

Avslutningsvis vill jag för kammaren redovisa att även om frågan om en privatisering av Nordbanken naturligtvis ligger längre fram i tiden, har vi ändå funnit anledning att inleda arbetet på att diskutera hur en framtida privatisering skall gå till. Vi har sett att banken har återhämtat sig. Jag har redovisat den diskussion som har förts och som visar att det har varit en positiv utveckling. Jag konstaterar att det finns anledning att redan nu förbereda den privatisering som är det slutliga målet vad gäller hanteringen av Nordbanken.

Anf. 24 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Vid debatten inför det första beslutet om åtgärder för att stärka det finansiella systemet var alla debattörer och regeringens företrädare överens om, att det var viktigt att dessa frågor som djupt engagerade och berörde många i allmänheten debatterades och redovisades på ett öppet och utförligt sätt. Hittills har regeringen, genom Bo Lundgren, på ett alldeles utmärkt sätt levt upp till detta löfte. Det är en både utförlig, öppen och därmed föredömlig redovisning som vi har fått så här långt.

Jag tänkte kommentera redogörelsen på ett par punkter. Vi har sett en glädjande utveckling under våren och sommaren. Behovet av statliga insatser har visat sig inte vara så starkt som vi trodde för ett år sedan eller t.o.m. för ett halvår sedan. Men det finns ändå anledning att höja ett varnande finger här. Faran är inte över. Aktiemarknaden går bra, men det kan mycket väl bli en rekyl eller en uppbromsning med en nedgång. I uppgången ser vi ett massivt uppköp av utländska intressenter i svenska företag. Detta är inte utan problem och kan bli besvärligt på sikt. Fastighetsmarknaden är fortfarande ett stort problem. Det är alltför många som inte klarar sina bostadslån och som tvingas in i personligt mycket svåra ekonomiska situationer, t.ex. vid konkurser.

Ett annat problem som fortfarande finns kvar är svårigheten att få tillgång till krediter. Det gäller både bankernas ovilja att låna ut till sunda affärsprojekt och det stora gap som finns kvar mellan ut- och inlåningsräntor.

Här vill jag än en gång upprepa vad jag har sagt i tidigare debatter. Jag tycker att det är rimligt att staten använder sitt ägande i Nordbanken som ett instrument att öka villigheten att låna ut pengar till sunda affärsprojekt och därmed driva på andra banker att göra detsamma. Staten skall också utnyttja sitt ägande i Nordbanken främst för att krympa räntegapet. Ett krympt räntegap innebär i förlängningen att det tar längre tid för bankerna att betala tillbaka de pengar som staten ställt till deras förfogande. Men jag tror att det samhällsekonomiskt ändå är bättre att få en fungerande kreditmarknad med normala räntegap jämfört med den nuvarande stora skillnaden i ut- och inlåningsräntor.

Jag vill betona att den bristande konkurrens som vi har inom banksektorn i Sverige knappast beror på att staten äger och har engagerat sig i Nordbanken. Det beror på helt andra ting. Jag tycker att staten skall vara mera

aktiv i sina markeringar av att utlåningen skall ske till rimliga villkor och till sunda projekt. Konkurrensen inom den svenska banknäringen skall över huvud taget öka.

Jag kommer då in på den sista punkten. Den berörs bara i förbigående i redogörelsen. Det gäller försäljningen av Gota Bank. Det finns ett antal alternativ. Jag vet att anbudstiden har gått ut, och nu är det dags att granska de anbud som finns. Jag vill uttrycka en viljeyttring här. Jag tror att det rimligaste och bästa sättet att öka konkurrensen och därmed tjäna det svenska banksystemet är att Gota Bank får en utländsk ägare som vill engagera sig långsiktigt. Denna ägare skall inte vara involverad i de traditioner och de nätverk som redan finns i Sverige utan på allvar driva en konkurrenslinje. Det skulle friska upp det svenska kreditväsendet.

Ett annat och rimligt alternativ är att lägga samman de två statliga bankerna Nordbanken och Gota Bank. Det skall vara på villkor som är bra för de anställda och som bygger på de principer som lanserades efter den stora champagne- och kreditfesten i slutet av 80-talet, nämligen att Nordbanken skall verka som ett slags folkbank.

Vem som skall äga Nordbanken och Gota Bank i slutänden tycker jag kan bli en senare fråga. Det är ingen brådska för staten att sälja ut Nordbanken eller att göra sig av med Gota Bank. Det viktiga är att få ett sunt och fungerande creditsystem. Staten kan ligga kvar som ägare till Nordbanken ganska länge. Uppkommer situationen att läget normaliseras tycker jag att man i lugn och ro kan diskutera vem som skall vara ägare i fortsättningen.

En annan rimlig lösning är att göra Gota Bank till kärnan i ett system av regionala banker. Här finns möjligheten att undersöka om det finns intresse hos kommuner för att på ett eller annat sätt engagera sig i en sådan ny verksamhet. Det sämsta ur konkurrenssynpunkt vore om Gota Bank såldes till Handelsbanken eller S-E-Banken. Det skulle inte främja konkurrensen i Sverige.

Jag vill avsluta med att ställa en fråga till Bo Lundgren: Varför denna passivitet när det gäller att använda Nordbanken för att få fart på utlåningen och krympa räntegapet?

Anf. 25 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet Lundgren för en bra redogörelse över vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet. Jag har också haft tillfälle att ta del av den skrivelse som nu har överlämnats till riksdagen.

Det är med tillfredsställelse vi alla kan konstatera att utvecklingen har varit något bättre än vad det fanns anledning att befara. Det beror delvis på det allmänna ränteläget, dvs. den allmänna räntan har gått ned. Men det beror naturligtvis också på att det fortfarande finns höga marginaler mellan ut- och inlåningsräntor. Marginalen har visserligen krymt något under den senaste perioden, men fortfarande är den både historiskt och internationellt sett hög. Det är ytterligt angeläget att denna marginal snarast möjligt kan nedbringas till en mer normal nivå.

I detta sammanhang vill jag gärna erinra statsrådet om riksdagens beslut att be regeringen utreda frågan om inrättande av en bankombudsman. Det

är en fråga som jag skall be att få återkomma till i annat sammanhang och inte utnyttja tiden i dag för en mera utförlig genomgång av den problematiken.

Den enskilde spararen och låntagaren har alldeles för stora svårigheter att bedöma om vederbörande är korrekt behandlad i ett snårigt och komplicerat bankväsende.

En god intjänandeförmåga i bankerna minskar naturligtvis påfrestningarna när det gäller de statliga åtgärderna. Men samtidigt har det, vilket redan påpekats, negativa konsekvenser för den allmänna ekonomiska utvecklingen. Någon analys av detta förhållande har inte gjorts, och jag förstår att en sådan är utomordentligt svår, för att inte säga omöjlig, att göra. Jag nöjer mig därför med att hemställa till regeringen att noga följa utvecklingen när det gäller marginalerna mellan in- och utlåningsräntorna.

Enligt redogörelsen fortsätter problemen på fastighetsmarknaden, även om de har minskat något. I nuvarande läge, med låg ekonomisk aktivitet och hög arbetslöshet är det naturligtvis ytterst angeläget att man inte vidtar åtgärder som ytterligare pressar fastighetsmarknaden och sänker fastighetsvärdena.

Vad som i övrigt redovisats beträffande Nordbanken, Gota bank, Sparbanken Sverige och Securum finns det ingen anledning att nu kommentera särskilt mer ingående, eftersom saneringsarbetet där pågår.

I skrivelsen lämnas en kommentar, något som också statsrådet berörde, till den diskussion som har förekommit om att Nordbanken skulle fått en för stark ekonomisk ställning efter rekonstruktionen. Statsrådet har inte nu funnit anledning till någon förändring. Jag delar den uppfattning som statsrådet redovisar i sin skrivelse. I den mån det skulle finnas anledning att överväga en förändring på den punkten hoppas jag att en sådan kan ske i vederbörligt samråd.

I redogörelsen rapporteras de åtgärder som vidtagits med anledning av de ohemula fallskärmsavtalen i Nordbanken. Rapporteringen av kreditförlusterna i Gota bank görs också. De åtgärder som regeringen vidtagit i detta sammanhang är angelägna, och jag förutsätter att regeringen, när de pågående utredningarna i sin helhet är avslutade, ger riksdagen en samlad redogörelse i ärendet. Det blir då tillfälle att återkomma i frågan.

Regeringen har, enligt skrivelsen i februari 1993, angett de riktlinjer för anställningsvillkor som skall gälla i Nordbanken, Gota Bank och Securum. Jag utgår från att regeringen verkar för att dessa riktlinjer också blir normbildande för övriga banker och kreditinstitut.

I skrivelsen anges att samtliga fallskärmsavtal i statliga bolag, utom i ett bolag, har omförhandlats. Det vore av intresse att få en rapport om resultatet av dessa omförhandlingar.

I skrivelsen anges vidare att en planering av Nordbankens privatisering har påbörjats. Statsrådet nämnde det även i sin redovisning. Jag förutsätter att detta sker under det samråd som regeringen och vi varit överens om.

Det statliga bankstödet uppgår hittills till 74,2 miljarder kronor enligt redovisningen. Av dessa har ca 40 miljarder kronor belastat statsbudgeten. Resten är lån och garantier.

Det är betydande belopp, inte minst i det ekonomiska läge som vi nu befinner oss i. Det som har skett har varit både smärtsamt och nödvändigt.

Jag utgår självfallet ifrån att regeringen gör allt vad den kan för att minimera påfrestningarna på statens ekonomi med anledning av finanskrisen och att regeringen även i fortsättningen noga bevakar möjligheterna att dels sänka det allmänna ränteläget genom minskade marginaler, dels se till att man i fortsättningen uppnår fortsatt positiv utveckling, detta för att finans- och bankkrisen inte i längden skall bli alltför påfrestande för samhället, som man brukar uttrycka det. Men i realiteten är det ju bankens kunder som får betala kalaset.

Anf. 26 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det kan finnas anledning att kommentera en del av de frågeställningar som togs upp. En del kommer naturligtvis att kunna tas upp i samband med utskottsbehandlingen av skrivelsen. Vid det tillfället finns möjlighet att skaffa sig kompletterande information från exempelvis de myndigheter som är involverade.

Rolf L Nilson tog upp problemet med räntemarginalen och tillgången till krediter. Detsamma gjorde Hans Gustafsson. Här har vi ett besvärligt dilemma. Det är ju en ganska naturlig, om än oönskad, följd av den ohämsade expansion på utlåningssidan som vi såg under slutet av 1980-talet, nämligen att pendeln tenderar att slå litet för långt åt andra hållet.

Det är också omöjligt att reglera fram något i det här avseendet. Det enda man kan göra – och som jag försöker göra så gott det nu går – är att påminna om det i sig självklara att bankernas framtida intjäningsförmåga ligger i att kunna bevilja krediter på normala villkor, med en rejäl sund kreditprövning, som vare sig slår för långt åt ena eller andra hållet. Det är på det viset man skapar förutsättningar för sin egen lönsamhet och sin egen fortlevnad. Det är viktigt att detta tränger igenom. Men det finns naturligtvis i ett övergångsskede problem i det här avseendet. Jag tror att det finns anledning att se optimistiskt på situationen i och med att vi ser vissa ljusglimtar i ekonomin i sin helhet.

Jag kan inte underlåta att nämna att jag hoppas att riksdagen prövar propositionen om företagsbeskattning i konstruktiv anda, när den kommer. Syftet med de förslag som läggs fram i den är just att försöka förbättra förutsättningarna för kapitalförsörjningen, i det här fallet egetkapitalförsörjningen. Det lägger också en bas för möjligheten att sedan komplettera. Utan att gå in närmare på vilka tekniker som kan väljas, konstaterar jag att just kapitalförsörjningsfrågorna är väldigt viktiga, speciellt i en uppgångsfas som vi redan skönjer i industrisektorn. Förhoppningsvis kommer denna uppgång även i andra sektorer i ekonomin.

Det är även omöjligt att reglera fram förändringar när det gäller räntemarginalen. Den typen av stelbenta regleringar bidrog en gång till att skapa dagens problem. Vi har sett en nedgång, och vi har fortfarande 1 till 1,5 procentenheter kvar till dess att vi är nere i den marginal som gällde innan de problem som vi i dag ser började uppkomma. Det är här viktigt att denna utveckling får fullföljas, och det är naturligtvis angeläget för bankerna att de själva bidrar till att den här utvecklingen fortsätter.

Jag är däremot inte beredd att medverka till att ägarrollen i Nordbanken utnyttjas så att icke affärsmässiga bedömningar görs, exempelvis vad gäller kreditgivning och räntemarginaler. Självfallet skall Nordbanken göra sina bedömningar med utgångspunkt i vad som är affärsmässigt sunt och riktigt.

Jag tänker inte kommentera frågan om försäljningen av Gota bank. Ärendet har kommit till Bankstödsnämnden. En utvärdering av de realistiska alternativen som finns kommer att göras. Jag konstaterar dock att det är viktigt att kostnaderna för skattebetalarna minimeras. Det bör vara ledstjärnan i hanteringen. Vid i övrigt förhållandevis lika anbud kan ytterligare saker naturligtvis vägas in, så att en helhetsbedömning görs. Men vi får inte glömma det grundläggande ansvar som vi har gentemot skattebetalarna, nämligen att minimera deras kostnader. På den punkten tror jag att vi är överens.

I det här sammanhanget vill jag också notera att regeringen har kunnat lämna tillstånd till flera utländska banker som har önskat etablera sig i Sverige, inledningsvis, naturligtvis, i mindre omfattning. Det kommer ändå att påverka konkurrensförhållandena och hela kreditssystemet. Regeringen ser det som mycket positivt.

Vi visar inte passivitet i ägarrollen, men vi är inte heller beredda att bli så aktiva att vi går in i ett aktivt reglerande och styrande. Det vore fel.

Hans Gustafsson tog upp frågan om bankombudsman. Jag ser positivt på möjligheterna att skapa något, utan att staten behöver engagera sig i detta. Det finns anledning att så småningom återkomma till den frågan. Vi skall självfallet se till att det finns utrymme för att kunder/konsumenter i banksektorn kan känna att de kan vända sig någonstans. Jag delar uppfattningen i det avseendet.

Samrådet kommer naturligtvis att fortsätta på det sätt som en gång har överenskommit, för att skapa samstämmighet i de olika frågorna. Vi kommer naturligtvis också att lämna den information som behövs kontinuerligt, exempelvis vad gäller prövningen av verksamheten i Bankstödsnämnden. Där finns också en representation i det avseendet.

Det finns också anledning att så småningom lämna en samlad redovisning av vad som har inträffat beträffande undersökningar i bankerna. Jag tror att det skall ske i samband med den totalredovisning som görs i budgetpropositionen. Det är det lämpligaste tillfället, då vi bör se detta ganska väl.

Vad gäller resultatet av omförhandlingar av de enskilda avtalen, avstår jag från att ta upp en diskussion här. Det finns möjlighet att återkomma till detta i utskottsbehandlingen och senare. Jag kan konstatera att de avtal som finns, förutom i ett fall, nu håller sig inom de riktlinjer som jag har redovisat för respektive institut.

Anf. 27 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Statsrådet Lundgren konstaterade att frågan om räntemarginalerna och kreditförsörjningen i förhållande till bankens möjligheter i övrigt att klara verksamheten var ett dilemma. Jag delar den uppfattningen. Jag riktade inte heller någon kritik på den punkten.

Det finns ändå anledning att gå efter gång påtala, så att det observeras, att frågan om marginalerna är betydelsefull för hela samhällsekonomin, inte minst för bankens kunder. Det går inte att bara säga, som Bo Lundgren gör,

att man inte vill utnyttja Nordbanken därför att den skall göra sina bedömningar på affärsmässiga grunder. Frågan är om det som är affärsmässigt för bankerna är affärsmässigt för samhället. Så länge bankerna kan ta ut höga marginaler har de naturligtvis ett intresse av att göra det, eftersom det stärker deras egen ställning. Men det har negativa konsekvenser i övrigt.

Jag har inte krävt konkreta åtgärder eller riktat någon kritik, men det är angeläget att både regeringen och vi i riksdagen gång efter annan visar att vi har uppmärksamheten riktad på detta.

Eftersom statsrådet berörde frågan om kreditförsörjningen, vill jag säga att det är mycket viktigt att regeringen gör vad som över huvud taget är möjligt på den punkten. Jag tycker att regeringen är något passiv där. Det är en flaskhals i dag i det svenska samhället. Här finns lönsamma, bra och sunda projekt, som skulle kunna sättas i gång om en rimlig kreditförsörjning kunde ordnas. Jag har inte något annat önskemål än att Bo Lundgren tillsammans med regeringen i övrigt överväger vad som kan göras på den punkten.

Bo Lundgren berörde avslutningsvis frågan om företagsbeskattningen, som han tyckte var bra, och han hoppades att vi inte skulle gå emot den. Det är närmast en självklarhet att Bo Lundgren tycker att det är ett bra förslag, eftersom han har lagt fram det. Det är inte lika självklart att andra tycker att det är bra. Det görs inte någon bra avvägning av fördelningen av resurser i samhället. Vi får så småningom se vad det kan leda till. Det kommer att bli rika tillfällen till en diskussion i den frågan, och vi kanske kan lämna den därhän i dagens debatt.

Anf. 28 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det finns naturligtvis inte någon anledning för mig att ta en debatt i den senare frågan nu. I samband med att Rolf L Nilson tog upp detta konstaterade jag bara att kreditförsörjningen, och kapitalförsörjningen totalt sett, hänger samman med många frågor.

Det är inte bara fråga om lånat kapital. Vi har säkert ett gemensamt intresse av att också främja en egenkapitalfinansiering och stärkt soliditet i näringslivet. Det är syftet bakom förslagen. Det må vara att vi kan ta en diskussion om både den ena och den andra enskildheten, men det vore bra om man hade en öppen attityd för att också ta hänsyn till behovet av en starkt möjlighet till egenkapitalfinansiering vad gäller expansion i näringslivet.

Jag delar Hans Gustafssons uppfattning att det finns all anledning att ständigt, när man har plattform och tillfälle, diskutera vikten av att dra ner marginalerna så fort det är möjligt. Det är någonting som också kommer fram efter hand som de olika instituten får en förbättrad situation. Det ger också en rimlig volymökning och bidrar till lönsamhet.

Jag talar nu inte om explosionen under 80-talet. Här finns ett självmant intresse, vilket har lett till den nedgång vi nu har sett. Inte minst de utländska etableringarna skapar nu möjligheter till konkurrens, som kan sprida sig till helheten. I det här avseendet är vi naturligtvis överens.

Vad gäller kreditförsörjningen har jag svårt att se vari regeringens passivitet skulle ligga. Återigen tror jag inte att Hans Gustafsson menar att jag eller någon annan skall ge direktiv till en statligt ägd bank att låna ut pengar på

ett annat sätt än den själv, med den sunda, allmänna kreditprövningen som grund, finner anledning att göra.

Anf. 29 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara säga några ord om företagsbeskattningens relation till det ämne vi här resonerar om. Det är frågan om det är brist på kapital eller möjligheter att göra investeringar i dagens situation, när vi har en sparkvot av sällan skådat slag i vårt samhälle. Det är nog andra skäl som påverkar detta.

När det gäller kreditförsörjningen menar jag inte att Bo Lundgren eller regeringen skall ge direktiv eller lägga fast regler för utlåningen. Men det går bra att åtminstone samtala med kreditinstituten.

Eftersom Bo Lundgren också är något av bostadsminister i regeringen, kan jag direkt påpeka för honom att det finns sunda och goda projekt, som även kreditinstituten anser är sunda och goda, men som inte får kredit i dag. När ett kreditinstitut har lånat ut pengar till ett projekt är man rädd för att det skall tömmas om ett nytt projekt kommer till stånd. Därmed uppstår sådana här situationer. Baksidan av detta är den höga och kostsamma arbetslösheten.

Det finns all anledning, utan att vi ger oss in i polemik mot varandra, att undersöka vad vi kan göra för att på ett sunt och riktigt sätt skapa en bättre kreditförsörjning. Jag försäkrar att det skulle innebära fler jobb och mer ekonomisk aktivitet och vitalitet i samhället, utan att man för den skull behöver ta onödiga risker eller lägga direktiv på ställen där de inte bör läggas.

Anf. 30 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag delar Hans Gustafssons uppfattning att den mycket snabba sparandeuppgången har skapat väldiga problem i ekonomin. Denna sparandeuppgång är till stor del orsakad av finanskrisens verkningar, som ligger under det synliga, under bankkrisen som sådan.

Man måste skapa förutsättningar för fortsatta räntenedgångar, lindra behovet av en skuldnedsättning och öka möjligheterna till en högre ekonomisk aktivitet. Det är oerhört viktigt att göra detta genom en stram finanspolitik.

Vad gäller kreditförsörjningen – om vi ser på de olika sektorerna – är det självklart att det finns problem på bostadskapitalmarknaden, som Hans Gustafsson säger. Därför driver vi ett antal projekt och har en utredare i verksamhet för att se vad som kan göras i syfte att underlätta en kreditgivning till det som Hans Gustafsson karakteriserar som affärsmässigt sunda projekt. Det finns ingen anledning att tro att problem när det gäller marknadens sätt att fungera eller återspeglingsfrån finanskrisen en gång i tiden skall hindra en sådan utveckling. Vi har där ett gemensamt intresse, och vi kommer att vidta de åtgärder som vi finner möjliga att vidta.

Anf. 31 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Mycket av det som jag tog upp i mitt anförande har kommenterats i replikväxlingen mellan Bo Lundgren och Hans Gustafsson, men jag skall ändå göra ett par kommentarer.

Bo Lundgren säger att förändringar i lånepolicy och räntesättning inte kan

kommenderas fram. Det är helt riktigt – jag tror inte heller att någon kräver det. Ett problem som har uppmärksamats, åtminstone i mina hemtrakter, är tecken på samordning av räntor och avgifter mellan olika banker och mellan olika bankkontor. Det som krävs där är i så fall en effektiv konkurrensövervakning, i väntan på att konkurrensen inom branschen fungerar tillfredsställande av sig själv.

Bo Lundgren förde också ett förnuftigt resonemang om det affärsmässiga i att låna ut pengar på rimliga villkor till sunda projekt. Jag skulle vilja lägga till att det över huvud taget gäller att vårda sina kunder långsiktigt. Att ha små marginaler mellan utlånings- och inlåningsräntor är ett sätt att ta hand om kostnaderna. Man bör inte pressa kunderna för hårt när det gäller de lån som de har kvar, och man bör ge dem ökade möjligheter att klara av t.ex. sitt boende under den värsta lågkonjunkturen. Bo Lundgren kan utan att försöka kommandera göra bättre insatser än vad han har gjort hittills för att föra fram ett sådant budskap.

Det var väl inte Bo Lundgrens mening att säga att det finns en motsättning mellan väl fungerande banker och den ökade försörjning med eget kapital som han försöker få fram genom ändrade beskattningsregler. Jag vill inte kommentera det mer. Det lär jag återkomma till i debatter längre fram.

Till sist vill jag säga att jag respekterar att det inte går att ingående kommentera försäljningen av Gota i den fas som den befinner sig i nu. Jag tog fasta på Bo Lundgrens uppmaning att vi skulle debattera och tyckte därför att man kunde tänka högt.

Anf. 32 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag tror naturligtvis att den här debatten är nödvändig. Vi kanske tycker att det värsta nu är över och att det börjar gå bra. Just därför finns det anledning att fullfölja debatten och föra den kontinuerligt.

Det är klart att det inte är fel att framföra åsikter och synpunkter, även om jag av naturliga skäl inte gärna vill kommentera dem.

Vi kommer att göra vad vi kan för att skapa en bra konkurrens. Det är självklart. I övrigt kan jag bara konstatera att det inte finns någon motsättning mellan lånat och eget kapital. Däremot kompletterar de varandra. Det skapar bra förutsättningar för lånekapital om man har en bra egenkapitalförsörjning.

Anf. 33 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Vi talar om Sveriges finansiella system. Frågans vidd kan endast överträffas av lokalens ödslighet.

Jag har skrivit ner några frågor på ett papper som jag tänker överlämna till statsrådet, detta för att inte belasta hans intellekt alltför mycket medan han lyssnar. Frågorna är mycket raka. Därför kan också svaren bli det.

1. Det har sagts att man vill åstadkomma ägarspridning inom banksystemet, dvs. att det när staten släpper sina engagemang kommer att bli en spridning av ägandet till medborgarna. Hur kommer det måntro att bli med den saken? Jag vet att statsrådet inte kan ge ett direkt svar. Men jag vill veta om inriktningen finns kvar och om han tror på den.
2. Kreditsystemet fungerar inte i dag. Vi måste ha ett system som fungerar.

Det betyder att det skall vara ett system som innebär att man kan ge krediter till rimlig ränta. Det skall vara ett system som inte gör att företag försätts i konkurs, vilket de gör i dag. Bankaktierna går upp, men det motsvarar inte bankernas prestation. Vi har ett stort problem. Problemet kan bara lösas genom att det blir konkurrens i banksystemet. När tror statsrådet att det kan bli konkurrens, och kommer den konkurrensbilden att se tillfredsställande ut? Detta är, som andra talare har påpekat, oerhört viktigt.

3. Har det varit tillräckligt tuffa villkor för det stöd som har givits – garantier och annat? Ni har nu själva sett vilka ni har haft att göra med – sådant är svårt att veta i förväg. Det är ganska sluga personer, åtminstone försöker de att vara det. Vi som, precis som statsrådet, bevakar skattebetalarnas intressen måste veta om det var tillräckligt tuffa villkor.
4. Vad är regeringens inställning till utländska ägare? Jag vill ha ett rakt svar. Jag förstår att man kan säga att det blir den som bjuder högst osv. Men är det troligt att det i slutändan blir utländska ägare? Är det inte troligare att det blir en svensk lösning?
5. Vad blir slutnotan för bankkrisen, räknat i miljarder? Jag menar inte hur det ser ut i dag utan hur det kommer att se ut när statsrådet Lundgren tror att det här är över – kanske 1995. Vad får det svenska folket till sist betala? Kan vi *då* få se en effektiv kreditmarknad med idel banker som inte ens delvis ägs av staten, dvs. ett fritt fungerande, fullt konkurrensut-satt kreditsystem?

Min sista fråga är kanske litet mer pittoresk, men icke desto mindre intressant: Hur många miljarder försökte S-E-Banken komma över i början av förhandlingarna innan man där förstod att staten inte var alla goda gälvors givare, som man hade räknat med?

Tack så mycket!

Anf. 34 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag tackar för erbjudandet om att få frågorna skriftligt. Ut-skriftskvaliteten var kanske inte den allra bästa. Därför försöker jag att göra en egen sammanfattning.

Den sista frågan kommer jag naturligtvis inte att svara på. Jag vet inte heller om det går att ge något svar på den. Måhända får Ian Wachtmeister söka det svaret någon annanstans.

När det gäller frågan om att sprida ägandet vid en privatisering av exempelvis Nordbanken kan jag säga att vi självfallet har ambitionen att ha såväl tillräckligt starka ägare för att få en stabilitet som en ägarspridning.

Vi har fört en diskussion om kreditsystemet. Det är fel att, som Ian Wachtmeister, säga att det inte fungerar. Det finns brister i systemet. Men till följd av den överenskommelse som har träffats och de åtgärder som riksdagen har sanktionerat har vi lyckats få till stånd ett fungerande kreditsystem utan alltför negativa effekter av de problem som finns. Det är klart att de problem som vi har diskuterat finns. Det är antagligen det som Ian Wachtmeister menar. En sådan utveckling lägger givetvis hämsko på aktiviteten i banksektorn. Men det är någonting som kommer att revitaliseras och komma tillbaka.

Ian Wachtmeister frågade om det har varit tillräckligt tuffa villkor för det stöd som har lämnats. Om vi tittar på stödet i fråga om totala åtaganden, kan jag konstatera att 51,2 miljarder av 74 finns inom Nordbanken och numera dessutom inom Securum. Staten har ju nu sin s.k. ägarroll där, vilket underlättar hanteringen. Det visar också att det finns ett stort problem. I övrigt finns det 15 miljarder i form av garantier i Gota Bank. Där har ju staten ett ägande. På sparbankssidan finns det 8 miljarder. Detta är de åtaganden som finns i dagsläget.

Principen är givetvis att man skall minimera kostnaderna. Det innebär att det är fråga om återvinning så långt som möjligt. Men i fråga om Gota Bank kommer det att bli definitiva kostnader. Det är svårt att säga hur stora de kommer att bli, innan de dåliga engagemangen har avvecklats. För Nordbanken blir det också en definitiv kostnad. Hur stor den blir får vi se när en privatisering av banken så småningom har genomförts. Då vet vi vilka intäkter som man har fått på det viset.

I övrigt är vår avsikt att återvinna så mycket som det över huvud taget är möjligt. Det är grunden för de villkor som kommer att ställas, och det är också det som gäller för Bankstödsnämnden.

Vår inställning till utländska ägare är generellt mycket positiv. Det skulle stärka och förbättra konkurrensen.

Jag kommer inte att kunna säga någonting om slutnotan av den enkla anledningen att vi inte vet hur den ekonomiska utvecklingen påverkar den här situationen. Men det blir väsentligt mindre kostsamt för skattebetalarna än vad vi hade anledning att befara bara för ungefär ett halvår sedan.

Jag är övertygad om att vi inom loppet av inte alltför många år kommer att ha en mycket effektiv och bra fungerande kreditmarknad i Sverige utan statliga ägarinslag.

Anf. 35 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag menar att kreditsystemet faktiskt fungerar dåligt i dag. Därmed inte sagt att det inte finns eller inte alls fungerar i och för sig. Det är bara det att det fungerar dåligt så till vida att resultatet blir dåligt.

Man har nämligen fortfarande alldeles för höga räntemarginaler, vilket har påpekats här tidigare av bl.a. Hans Gustafsson. Sedan handlar det också om att krediterna skall gå till rätt ändamål. Det är t.ex. små företag som skall ha dem. Det är svårt att få fart på den biten innan man har ett tufft, fungerande kreditsystem där det gäller att slåss om att få kunderna. Man skall inte bara dela ut krediter till dem man tycker ser trevliga ut.

Bo Lundgren kanske inte kan säga så mycket när det gäller utlandet. Jag kan inte heller säga något. Men det är utomordentligt troligt att det inte finns några utländska banker eller intressen som är lika roade av den här bilden som de svenska intressena. Därmed kommer vi mycket lätt att hamna i en svensk special- och favoritsituation, nämligen oligopolet. Vi kommer med andra ord att få lika många banker som vi har i dag minus en eller två. Då är frågan om konkurrensbilden och det fungerande kreditsystemet verkligen kommer att bli tillfredsställande.

Anf. 36 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Vad gäller de utländska bankerna och deras intresse av Sverige kan vi inte göra så mycket mer än att skapa bra förutsättningar för dem liksom för andra företag. Vi har gjort det genom förändringar i förvärvslagstiftningen. Vi har möjlighet att omvandla dotterbolag till filialer. Man har nu valt att ha kvar dotterbolag i vissa fall och ändå starta en filial. Vi har alltså sett att man har startat ett antal filialer. De har tillgång till hela företagets kapitalbas och har förhållandevis stora utlåningsmöjligheter. De har också möjligheter att slå sig in på den svenska marknaden. Till en början kan det antagligen bli fråga om mindre marknadssegment, men de kan ändå konkurrera på bl.a. marginalsidan. Därigenom få vi en automatisk påverkan neråt på räntemarginalerna. Det är det vi eftersträvar.

Vi har nu ett kreditsystem som fungerar. Måhända fungerar det inte helt tillfredsställande. Det är klart att jag inte skall stå här och säga att det inte finns några problem. Jag redovisade just att efter den chock som har inträffat i hela systemet är det klart att det fortfarande finns kvardröjande negativa effekter. Det förtjänar att påpekas i bl.a. den här debatten, eftersom jag tror att den trots allt följs till en del utanför huset. Det är väl rimligt att göra det.

Det förtjänar ändå att påpekas att en del av den kritik som gäller att bankerna är negativa till utlåning nog är överdriven. Bankerna har att låna ut mot tillfredsställande säkerhet. Den allmänna ekonomiska utvecklingen under de senaste åren, industriproduktionens fall från 1989 och framåt och den effekt det har fått på de mindre företagen, underleverantörerna m.fl. har naturligtvis i sin tur lett till att företagen har sämre kreditvärdighet. Det är en kombination av det här som skapar problemen.

Det är ett av skälen – utan att överdriva den diskussionen – till att vi måste stärka förutsättningarna för soliditet i de mindre företagen och ta bort de hinder som finns för egen kapitalförsörjning, vilket blir ett komplement till det lånekapital som i högre grad kommer att bli tillgängligt.

Anf. 37 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Tyvärr måste vi alla konstatera att Sverige har en helt makalös räntemarginal mellan in- och utlåningsräntor. Detta är ett mycket stort problem. Jag önskar precis som statsrådet Lundgren att det skulle vara någon utanför denna ödsliga lokal som hörde vad vi sade och började göra någonting åt det.

Jag är rädd för att vi kommer att hamna i en oligopolsituation så småningom som är ännu värre än den vi har haft. Då kommer man inte att känna trycket på att få ned marginalerna.

Anf. 38 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Till skillnad från den inställning som jag ibland tycker präglar Ian Wachtmeister är jag av naturen optimist. Jag tror att det här faktiskt kommer att kunna fungera helt utmärkt när vi väl har ridit ut krisen.

Anf. 39 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Det mesta är väl sagt i den här frågan beträffande skrivelsen i stort, som vi i dag fick ta del av. Jag skulle vilja ta upp en intressant principell frågeställning.

Vid behandlingen av och beslutet om etableringen av Bankstödsnämnden uppdrog riksdagen, på förslag och hemställan från näringsutskottet, till regeringen att tillsätta denna utredning om en allmänhetens bankombudsman. Detta skedde naturligtvis mot bakgrund av den svåra situation vi vanliga konsumenter och enskilda näringsidkare kanske hamnar i allt oftare. Vi känner väl till situationen. Det är viktigt att konsumenterna kan få kvalificerad hjälp med att få principiellt viktiga klagomål gällande bankernas relationer prövade. Det finns något liknande som fungerar genom Finansinspektionen, men det är inte av den karaktär som det nu är fråga om.

Nu, herr skatteminister, har det gått ett år utan någon form av avrapportering. Ännu mindre har någon presenterat något förslag från regeringen med anledning av det uppdrag som riksdagen fattade beslut om för ett år sedan. Jag finner det i högsta grad anmärkningsvärt att regeringen så till den grad negligerar det riksdagsbeslut som det är fråga om. Så får det väl ändå inte gå till? Även om förslaget kanske kom litet grand från oppositionens sida så är det ju ändå riksdagen som i majoritet har fattat beslut om den här utredningen från regeringen.

Nu vill jag fråga skatteministern: Vilka synpunkter kan läggas på det här när det gäller den allmänna bankombudsmannen och när kan riksdagen emotse den begärda utredningen om en allmänhetens bankombudsman med förslag till åtgärder?

Anf. 40 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Hade det varit så att jag hade negligerat riksdagens uppdrag hade det varit anmärkningsvärt och naturligtvis förtjänat mycket kritik. Tvärtom har jag ägnat rätt mycket tid åt att diskutera frågeställningen som sådan. Det gäller att hitta ett forum där man kan få denna typ av konsumentrådgivning eller snarare konsumentkontakt på ett lättare sätt än gentemot den enskilda banken.

Min bedömning är ändå att det bästa sättet att lösa problemet är att använda sig av den väg som är frivillig, nämligen att man från branschens sida åtar sig att hantera detta. Jag har indikationer på att så också kommer att kunna ske. Jag kommer naturligtvis att redovisa detta i vederbörlig ordning för riksdagen.

Anf. 41 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag uppskattar naturligtvis de allmänna synpunkter som skatteministern har framfört här. Men principiellt sett räcker det inte med de synpunkterna. Riksdagen har genom sitt beslut mer eller mindre beordrat en utredning med förslag om detta. Det kan man väl inte ta upp i allmänna termer och bara säga att det kommer att lösas sig. Det var ett år sedan man tog upp den här frågan. Så komplicerat får det väl ändå inte vara?

Anf. 42 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag antar att Bengt Dalström och jag är överens om att om det här kan lösas effektivare och snabbare utan föregående utredning och utan statlig inblandning men ändå fungera på ett bra sätt är det bättre än att man fördröjer frågan genom en lång utredning och en parlamentarisk dis-

kussion. Det är min ambition att se till att vi kommer i en bra situation i det här avseendet.

Anf. 43 BENGT DALSTRÖM (nyd):
Herr talman! Det kanske finns anledning att återkomma till denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skrivelsen bordlades.

8 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1993/94:18 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Lettland på fiskets område

1993/94:21 Vissa ändringar i vallagen (1972:620) m.m.

1993/94:22 Tillägsskydd för läkemedel, m.m.

1993/94:23 Sveriges tillträde till konventionen om förlikning och skiljedom inom Europeiska säkerhetskonferensen (ESK) m.m.

1993/94:26 Utvidgad rätt till målsägandebiträde och förbättrat rättsligt bistånd till brottsoffer utomlands

1993/94:43 Överflyttning av vissa likvidationsärenden från tingsrätt till Patent- och registreringsverket

1993/94:49 Ändring i övergångsbestämmelserna till lagen (1993:1007) om ändring i upphovsrättslagen

Motionerna

med anledning av prop. 1992/93:253 Import av och parthandel med starköl

1993/94:So1 av Knut Billing och Mikael Odenberg (m)

1993/94:So2 av Bo Holmberg m.fl. (s)

1993/94:So3 av Eva Zetterberg m.fl. (v)

1993/94:So4 av Anita Johansson m.fl. (s)

1993/94:So5 av Karin Israelsson m.fl. (c,s,fp,kds,v)

1993/94:So6 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)

med anledning av skriv. 1992/93:258 Farligt gods m.m.

1993/94:Fö1 av Sture Ericson m.fl. (s)

1993/94:Fö2 av Kenneth Lantz (kds)

med anledning av förs. 1992/93:RR7 Riksdagens revisorers förslag till följd av statens stöd till Saab-Scantias bilfabrik i Malmö

1993/94:A1 av Rolf L Nilson (v)

1993/94:A2 av Ingela Thalén m.fl.(s)

1993/94:A3 av Olle Schmidt och Margitta Edgren (fp)

1993/94:A4 av Robert Jousma och Arne Jansson (nyd)

1993/94:A5 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s)

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 6 oktober

1993/94:9 av Lars Stjernkvist (s) till arbetsmarknadsministern om senareläggning av uppsägningar inom den offentliga sektorn:

Frågan om att använda a-kassemedel och andra passiva åtgärder för att senarelägga uppsägningar inom den offentliga sektorn håller på att utvecklas till ett slags Moment 22.

Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har uppmanat kommuner och landsting att inte sparka folk i dagens läge. Kommuner och landsting har svarat att de är beredda att senarelägga uppsägningar. För att klara det har t.ex. kommunalfacket och socialdemokraterna i Östergötlands landsting begärt att få använda a-kassans medel (Östgötamodellen). Enligt förslaget skall a-kassan svara för 80 % av lönen och arbetsgivaren för resten för den övertaliga personalen.

Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har anmält stor tveksamhet till förslaget, bl.a. i en frågestund i riksdagen den 18 maj i år.

Förre arbetsmarknadsministern Ingemar Eliasson, Bengt Westerberg, åtskilliga kommunala och landstingskommunala företrädare har uttalat sig för att använda a-kassemedel, men Börje Hörnlund har hittills varit kallsinnig.

Bland de inblandade tycks det råda en i det närmaste total enighet om att uppsägningar inom den offentliga sektorn inte löser några problem. Tvärtom, i dagens läge leder uppsägningar till att kostnaderna för arbetslösheten ökar och att krisen fördjupas. Problemet är att staten, genom arbetsmarknadsministern, säger nej till den lösning som bl.a. landstinget i Östergötland ser som den enda möjliga för att stoppa varslen.

Följden blir att staten tvingas fortsätta vädja, statliga och kommunala arbetsgivare fullföljer sina varsel, och värst av allt, att uppsägningarna inom den offentliga sektorn leder till ökad arbetslöshet och utslagning.

Det finns dock tecken som tyder på att regeringen är beredd att bryta detta Moment 22. Enligt pressuppgifter har en snabbutredning tillsatts, som bl.a. skall studera den s.k. Östgötamodellen.

Jag betraktar inte Östgötamodellen som den enda möjliga. Det viktiga är att omvandla passiva åtgärder till aktiva. Dessutom är det viktigt att åtgärderna ses som tillfälliga. Jag är väl medveten om att det behövs personalminskningar för att nå balans i den offentliga verksamheten, men minskningarna måste genomföras först när hjulen snurrar i ekonomin. Utgångspunkten är alltså att skjuta upp, inte att definitivt stoppa, uppsägningarna. Genom att använda a-kassemedel blir det enligt min mening tydligt att det just handlar om senareläggning.

Men, som sagt, om Östgötamodellen avvisas, då är det nödvändigt att regeringen omgående anvisar andra lösningar.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag därför arbetsmarknadsministern:

1. Betyder beskedet om en utredning att regeringen överväger nya åtgärder för att senarelägga uppsägningar inom den offentliga sektorn?
2. Är arbetsmarknadsministern beredd att uppmana offentliga arbetsgivare att frysa pågående varsel, i avvaktan på utredningens förslag?

10 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställes

den 6 oktober

1993/94:20 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om situationen i Angola:

Situationen i Angola är ytterst allvarlig. Angola är på väg att bli ett nytt Somalia. 1 000 personer dör varje dag. Över 2 miljoner angoleser är på flykt. Hungersnöd hotar halva befolkningen. UNITA har saboterat ingånga avtal och FN-övervakade allmänna val. De hittillsvarande FN-sanktionerna och insatserna i övrigt är helt otillräckliga.

I anledning härav får jag ställa följande fråga till utrikesminister Margaretha af Ugglas:

På vilket sätt vill regeringen verka för att stoppa UNITA:s sabotage av fredssträvandena och stödja landets lagliga regering och civilbefolkning?

1993/94:21 av *Alf Wennerfors* (m) till statsrådet Alf Svensson om effektivare biståndsinsatser:

En majoritet av skattebetalarna accepterar att skattepengar går till biståndssamarbete med fattiga utvecklade länder. Skattebetalarna förutsätter att biståndsinsatserna är effektiva och att varje satsad krona får största möjliga effekt.

Under senare år har antalet programländer ökat till 19 och dessutom bedrivs ett långsiktigt biståndssamarbete med nio tio. Vidare bedrivs biståndssamarbete i form av mindre projekt med ett sextiotal mottagarländer runt om i världen. Till detta kommer att Sverige opererar i ett stort antal sektorer och ämnesområden inom respektive mottagarland.

Varje projekt är i sig välmotiverat och angeläget. Men Sverige kan inte vara överallt. Ett effektivt bistånd, som når ut till de verkligt fattiga som behöver hjälp till självhjälp, måste präglas av koncentration.

Vilka åtgärder är biståndsministern beredd att vidta för att koncentrera biståndet?

1993/94:22 av *Berith Eriksson* (v) till utrikesministern om inrikes strider i Turkiet:

Efter en viss minskning av de väpnade striderna, förtrycket och det politiska våldet i de kurdiska delarna av Turkiet i samband med PKK:s ensidiga

vapenvila från mars till början av juni, har nu Ankararegimens såväl som PKK:s politik återigen hårdnat. Under senare tid har massmedia rapporterat om regelbundna strider mellan regeringsstyrkor och PKK. Vidare har människorättsorganisationer, såsom Amnesty International, rapporterat om en kraftig ökning av flagranta brott mot de mänskliga rättigheterna begångna av regeringsstyrkor, s.k. civilförsvarsstyrkor, civila grupper under regeringens beskydd och PKK. Misshandel, tortyr, försvinnanden och mord tillhör vardagen i de kurdiska områdena.

Upptäckningen av våldet och förtrycket ingår som ett led i regeringens massiva kampanj för att, som den turkiske inrikesministern uttryckt det, "utplåna separatismen" i Kurdistan. Turkiet befinner sig helt enkelt i ett regelrätt inbördeskrig som i huvudsak drabbar de 12 miljoner kurder som bor inom landets gränser.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Vilka initiativ tänker den svenska regeringen ta inom internationella fora såsom FN, ESK och Europarådet för att få slut på inbördeskriget i Turkiet?

1993/94:23 av *Karl-Erik Persson* (v) till kommunikationsministern om sjöfartsstöd:

Kommunikationsministern har lovat att komma med förslag till sjöfartsstöd och på så sätt minska utflaggning av den svenska handelsflottan. Något förslag har ej kommit.

Jag vill därför fråga:

När kommer kommunikationsministern att lägga fram förslag till sjöfartsstöd?

11 § Kammaran åtskildes kl. 16.20.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 23 (delvis) och av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 7 oktober

1 § Anmälan om ny ordförande i utbildningsutskottet	1
2 § Ny riksdagsledamot	1
Talmannen	
3 § Avsägelser	1
4 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott, m.m.	2
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	4
6 § Information från regeringen om Bosnien	5
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Eva Zetterberg (v)	
Håkan Holmberg (fp)	
Margareta Viklund (kds)	
Pierre Schori (s)	
Viola Furubjelke (s)	
Hans Göran Franck (s)	
Lars Moquist (nyd)	
Pär Granstedt (c)	
7 § Bordläggningsdebatt	15
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Rolf L Nilson (v)	
Hans Gustafsson (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Bengt Dalström (nyd)	
8 § Bordläggning	30
9 § Anmälan om interpellation	
1993/94:9 av Lars Stjernkvist (s) om senareläggning av uppsäg-	
ningar inom den offentliga sektorn	31
10 § Anmälan om frågor	
1993/94:20 av Hans Göran Franck (s) om situationen i Angola	32
1993/94:21 av Alf Wennerfors (m) om effektivare biståndsin-	
satser	32
1993/94:22 av Berith Eriksson (v) om inrikes strider i Turkiet	32
1993/94:23 av Karl-Erik Persson (v) om sjöfartsstöd	33

